

rását, melynek minimális célkitűzése volt, hogy itt az állványozáshoz biztonságos, többé-kevésbé vízszintes felszín alakítsunk ki. A területen a feltárás első három hetében dolgoztunk. Mindvégig kevert, köves, 17. századi leleteket tartalmazó pusztulási rétegben haladtunk, történeti járósíntet továbbra sem találtunk. A munka során a helyiség Ny-i falának É-i végén található ablakfülke könyöklőjétől mért kb. 70 cm-es mélységben alakítottunk ki új szintet a helyiség teljes területén. Kiderült, hogy a helyiség K-i fala teljes hosszában a természetes sziklára van alapozva, az ÉK-i sarokban a szikla oldalán jól megfigyelhetőek a faragásnyomok, melyek a most kialakított szint alá futnak. A most kialakított szint már most jóval mélyebben húzódik a terem bejárati ajtajának küszöbszintjénél, így egyre valószínűbb, hogy itt egy mélyebb, pincszerű szinttel is számolnunk kell. Itt a feltárás folytatására lesz szükség.

Folytattuk a középső vár derekánál a K-i várfalból K, azaz a várárok felé benyúló Kis-bástya kutatását is. A bástya területét egy, a bástya K-i hegyére dőlt nagyobb faltömb és annak környezete kivételével teljesen megtisztítottuk az igen tekintélyes mennyiségű omladéktól. Az előző évben már megtalált ÉK-i falban sikerült azonosítani egy fülke részletét, ugyanott előkerült a bástya alsó részének egykori járósíntjét jelző alapozási kiugrás is. Az ÉK-i fal a K-i sarok felé már csak alapozásban maradt meg egy darabig. A D-i oldalon végre sikerült azonosítani a D-i és a DK-i fal igen csekély (helyenként egy-két kősortny) maradványait. Ugyanitt azonban fontos megfigyeléseket is tehetünk. Egyrészt bebizonyosodott, hogy a Kis-bástya és a Délkeleti-bástya között húzódó falszoros K-i fala utólag épült hozzá a Kis-bástya D-i falához. Ugyanakkor nyilvánvalóvá vált az is, hogy a falszoros (az annak É-i végén tavaly feltárt, a várárokba vezető ajtó küszöbszintje alapján valószínűsíthető) járósíntje sem a bástya alsó szintjének, sem pedig felső szintjének nem felel meg. Így, ha volt is (az eltérő építési időpont miatt a bástya D-i falába utólag nyitott) közvetlen kapcsolat a falszoros és a bástya között, az csak belső lépcsővel volt megoldható.

Folytattuk az alsó vár K-i oldalát kísérő Délkeleti-bástya (61. helyiség) belsejének megtisztítását az omladéktól, de mivel a külső sarkok is ismeretlenek voltak, dolgoztunk a bástya külső falsíkjai mellett is. Nagy erőfeszítések árán a bástya teljes belső területét feltártuk az alsó szint gerendafödémjének szintjéig. Az alsó szint hat lőrése közül ötöt teljesen napvilágra hoztunk, az alsó szint földes járósíntjét azonban csak a bástya D-i végén, egy rövid szakaszon sikerült elérnünk. A bástya K-i fala kötéssel csatlakozik az alsó vár K-i falára merőleges, mindeddig ismeretlen rendeltetésű, igen magas falcsomóhoz, mely tehát a bástya vékonyabb, D-i falát alkotta egykor. A magasan álló fal felső részén azonosítani lehetett egy lőrés felét is. Mindebből nyilvánvaló, hogy a délkeleti bástya eredetileg legalább háromszintes volt. Az enyhén megtört K-i falban csak az alsó két szint lőrésai maradtak meg, de ezek közül a felsők csak igen töredékesen. Ezek – eltérően az alsó szint lőrésaitól – csak kifelé táglultak, s kisebbek is voltak az alsó lőréséknél. A felső lőréséhez egykor tartozó – nyilván fa – szint, vagy gyilokjáró nyomai nem voltak megfigyelhetőek. Az alsó szint lőrésai kifelé-befelé táglul, álló téglalap alakú, változatos szélességű és magasságú, egyenes záradéku, kőlapokkal áthidalt nyílások. Az alsó szintet gerendás fáfödém választotta el a felette levő szinttől. A födémgerendák fészkei a bástya belső falsíkján szépen előkerültek. A gerendák a Ny-i oldalon az erősen előreugró természetes sziklán nyugodtak. Ebből következőleg az alsó szint jóval szűkebb a felette levőnél. Az alsó szint földes járósíntje felett kb. 50 cm vastag égésréteg mutatkozik, a felette levő,

helyenként 4–5 m vastag omladék alsó részéből számos átmetesződő tagozatú reneszánsz nyíláskeret-töredék került elő, melyek nyilván az alsó vár K-i falában volt nyílásokból származnak. Az alsó vár K-i falának nyílás nélküli alsó része a bástya területén végig előkerült, a bástya D-i falán túl azonban nem fogható meg, ott sziklafal mutatkozik. Mivel az alsó vár egyetlen eddig feltárt helyiségéből (64. helyiség) ajtó nem vezet az alsó vár belseje felé, s más, eddig fel nem tárt, de extrém helyzetű helyszínről sem valószínű, hogy ott lett volna az alsó vár bejárata, fel kell tennünk, hogy az alsó vár bejárata magasabban nyílt, melyhez alighanem külső falépcső vezetett fel. Ez bizonyára a délkeleti bástya területén állt, de nyoma nem maradt. A délkeleti bástya területén még egy további fontos megfigyelést tehetünk: hogy tisztázódott az, hogy milyen módon robbantották le 1686-ban a „bástya” orrát. Kiderült, hogy a sarok külső oldalán, mintegy 1,5–2 m-es szélességben, U-alaprajzú, embermagasságú aknafolyosót véstek kézi erővel a bástya falába, egészen a szikla felszínig. A folyosóval kis híján teljesen áttörték a bástya falát. Ezt a vajatot tölthették ki robbanóanyaggal, majd robbantották fel. A bástya ÉK-i sarka teljes mértékig hiányzott. Alighanem hasonló módon pusztították el azt is. Helyén nem csupán a falsarok, de az alatta volt szikla is erősen kipusztult.

A váron kívül, az új fogadóépület helyén is folytattuk a tavaly megkezdett munkát. Egyrészt összesen nyitottuk a 36. és a 36.B. árkot, másrészt az árok Ny-i végét kibővítettük ÉK-i és DNY-i irányban (45.É., illetve 45.D. árkok). A két árokszakas közötti tanúfal helyén egy sekély alapozású, keskeny, hevenyészett fal került elő, mely pontosan a várárok külső peremén húzódik. Tőle K-re, az árkot kitöltő omladék, Ny-ra pedig a sánc leletgazdag, kevert rétege húzódik. Ez utóbbiban az ÉK-i bővítőmennyben három, a DNY-iban hat további cölöplyukat tártunk fel. Az említett, hevenyészett fal mindkét bővítőmennyben folytatódott. A sánc koráról 2013-ban tett megállapításainkat az onnan előkerült I. Ferdinánd érem és egy egyelőre meghatározatlan lengyel pénz megerősítette. (Az illusztrációt lásd a 111. oldalon!)

A leletanyag – hasonlóképpen az eddigiekhez – döntően a 16–17. századból származik. Az előkerült, 90%-ban reneszánsz kőfaragványt zömmel a délkeleti bástya területén találtuk, ahol még további darabok várhatóak.

Résztevők: a budapesti Széchenyi Gimnázium diákjai és tanárai, a ráckevei Ady Endre Gimnázium diákjai és öregdiákjai Mészáros Attila vezetésével, regéci diákok és munkások, dr. Molnár Gergely, Kovács Gergely, Vilmányi Kis Zoltán, Zsuga Zsolt, Zsuga Márk, Melegh Szabolcs. Régészhallgatók, pályakezdő régészek: Búth Mária, Hegyi Dóra, Polyák Teodóra és Rákóczi Gergely. Geodéziai felmérés: Viemann Zsolt és dr. Tóth Anikó.

GIBER MIHÁLY – SIMON ZOLTÁN

230. Molnári, Nagy Gyurgyance-dűlő I. (KÖH 84689)

(Zala megye) R

A Murai árvízvédelmi szakasz fejlesztése kapcsán az A/6 jelű anyagnyerőhely Molnári külterületén (040/1 hrsz.) nyilvántartott régészeti lelőhelyet érintett (KÖH 84689), mely a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársainak 2011. évi februári terepbejárása eredményeként vált ismertté.

Nagyberuházás révén az előzetes régészeti dokumentáció próbafeltárás elvégzését tette szükségessé, melyet az MNM NÖK megbízásából a Göcseji Múzeum végzett el. A terepi munkára 2014. március 11. és március 28. közt került sor. A lelőhelyen ösz-

szesen 32, megközelítően É–D/ÉK–DNy-i irányú kutatóárkot húztunk. Az árkokat három sávba elosztva, egymással párhuzamosan igyekeztünk kijelölni. A föld az árkok két oldalán került elhelyezésre, a humusz és az alkalmas anyag szétválasztásával. A lelőhely felszíni adatokból valószínűsített kiterjedése Ny-i irányban túlnyúlik a tervezett bányaterületen, így annak legszéleiben nem húztunk szondákat, valamint a meglévő és még használatban lévő földút miatt is elhagytunk a DNy-i sarokban egy szűk sávot.

Árkainkban a régészeti jelenségek átlag 50 cm mélységben, markánsan jelentkeztek. A foltokra valamennyi esetben rábontottunk, azok széleit körben megkeresve feltártuk és dokumentáltuk. A humuszolás során még úgy tűnt, hogy a lelőhely ÉK-i irányban bővülhet, a 29. és a 30. sz. árokban a terepbejárás során valószínűsített lelőhelyhatáron kívül ugyanis elszíneződések kerültek elő, azokról kiásásukat követően azonban meggyőződünk, hogy nem régészeti korúak.

Az árkok összterülete 3000 m², azokban összesen 31 stratigráfia egységet sikerült elkülönítenünk. Az előkerült kerámiaanyag két korszakra bontható: a lelőhely DNy-i felében inkább középső rézkori (tűzdel barázdás kerámia kultúrája), a keletebbiben pedig késő rézkori (badeni kultúra) objektumok kerültek elő. Az objektumok közt cölöplyukakat, tárolóvermeket és nagy méretű, mély, amorf gödröket találni, utóbbi közül több eléri a 15 m² kiterjedést. Mindkét korszak anyagát döntően kerámia reprezentálja és mindkettőben tucatnyi díszített edénytöredéket találni (plasztikusakat és karcoltakat egyaránt). Számos töredékes, de kiegészíthető bögre és merice is előkerült, valamint órsókarikából is több változatot találtunk. Az objektumok betöltése szinte minden esetben paticsos és faszenes volt, csont viszonylag kevés került elő és csiszolt, valamint pattintott kőeszközből is csupán pár darabot találtunk.

A próbaátás eredményeképp megállapítható, hogy a lelőhely a feltételezettnél kisebb kiterjedésű, enyhén ovális formájú és ÉK–DNy-i hossz tengelyű. A régészeti lelőhely tényleges kiterjedése 14 309 m²-ben határozható meg.

Munkatárs: Mihácsi Pálfi Anett régész.

STRAUB PÉTER

231. Monaj határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **Á, Kk**

A Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem) című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan előzetes régészeti dokumentációt készített a Herman Ottó Múzeum a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük. Monaj határában az alábbi lelőhelyeket jártuk be:

Észak (KÖH 78821): A lelőhely közvetlenül Monajtól É-ra, a közúttól K-re található. Az ismert lelőhelyről Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk.

Monajkedi (KÖH 16125): A lelőhely közvetlenül Monajtól É-ra, a közúttól Ny-ra található. Az ismert lelőhelyről késő középkori kerámiát gyűjtöttünk

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt.

FEKETE LÁSZLÓ

232. Mosonmagyaróvár, Mosonvár és mezőváros összevont lelőhely (Moson-Soproni u. 50.)

(KÖH 70685)

(Győr-Moson-Sopron megye) **Á, Ú**

A próbafeltárás megkezdésekor, 2014. július 30-án egy CAT típusú, 160 cm széles sima kanalú földmunkagéppel két kutatóárkot alakítottunk ki a telek É-i oldalán tervezett B épület hossz tengelyével párhuzamosan, az épület belsejében, 2 m szélességben, 31,5 m hosszan. (A telek D-i oldalán építendő A épület egy már elbontott épület helyén lesz, amelynek bontása közben régészeti jelenséget nem észleltünk a megfigyelés során.) A humuszolás megkezdésekor egy kis 2×2 m alapú szondagödröt alakítottunk ki 110 cm mélységben, hogy láthassuk a terület pontos rétegvizsnyait. A telken a humusztakaró egyenetlen vastagságú, 15–40 cm között változik, a sárga agyagos altalaj ennek megfelelően 40–70 cm mélyen jelentkezik.

A sárga agyagos altalajban megfigyelhető elszíneződések egy része újkori objektumnak bizonyult, ezek betöltése laza szerkezetű sötétbarna-feketés agyag, bennük üvegszilánkok, porcelántöredékek, újkori téglatöredékek láthatóak. A régészeti jelenségek betöltése világosabb, homogénebb, tömörebb barna agyag. A gépi mélyítés során az 1. kutatóárok egyik objektumának felszínén Árpád-kori fazékkoldal-töredéket gyűjtöttünk, a 2. kutatóárok egyik objektumának felületéről pedig 13. századi osztrák import edény grafitos soványítású oldaltöredéke került elő. Az Árpád-kori objektumok foltjai K–Ny-i irányú árkok, cölöplyukak és gödrök. A bontás során nagyobb mennyiségű állatcsont került elő, korabeli konyhai hulladékként, illetve kisebb mennyiségű Árpád-kori edénytöredék. Ezek – egyetlen osztrák import töredék kivételével – helyi készítésű fazéktöredékek, amelyek a 12–13. századra datálhatóak.

A feltárt terület a humuszolás alján mérve 120 m², felül 132 m² lett. Ezen felületen foltként 18 objektum mutatkozott, ezek száma bontást követően 16 lett, részben felületi bemosódás, részben folthatárok egységesülése miatt.

Az objektumok néhány újkori beásástól eltekintve Árpád-koriak. A feltárt objektumok közül kiemelendő egy összetett Ny–K-i irányú árokrendszer, amely egy mély, függőleges falú ciszternához fut be. A régészeti jelenségek egyértelműen kapcsolódnak a környező területeken végzett feltárásokon tapasztaltakhoz: az ispáni vár *suburbiumának* jellegzetes objektumai.

ASZT ÁGNES

233. Mórahalom határa

(Csongrád megye) **Ő, B, Sza, N, A, Á, Kö, Kk, Kú, I**

Az 55-ös sz. főút, Mórahalom elkerülő szakasz építéséhez kapcsolódóan 2014-ben⁴¹ a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai az előzetes régészeti dokumentáció munkálatainak keretében belül próbafeltárásokat végeztek, amelyek célja a geofizikai felmérések során tapasztalt anomáliák vizsgálata, valamint a lelőhelyek kiterjedésének pontosabb meghatározása volt. A szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársai próba- és mentőfeltárásokat, régészeti megfigyeléseket, valamint megelőző régészeti feltárásokat végeztek az alább felsorolt lelőhelyeken.

Ábrahám-tanya (KÖH 72991): A párhuzamos kerékpárút építése kapcsán 2014. április 22. és 23. között Mórahalom K-i

41 A lelőhelyen 2012-ben végzett terepbejárásról a jelentést lásd RKM 2012, 73.